

Educació en Valors Cívics i Ètics

Tercer curs de l'ESO

Dossier de Seqüenciació d'Activitats de Classe

Projecte Filosofia 11-18

IRIS
Rubió
i Ors

Institut Rubió i Ors
L'Hospitalet de Llobregat

3B. DOSSIER DE SEQÜENCIACIÓ D'ACTIVITATS

Educació en Valors Cívics i Ètics — 3r ESO

Projecte Filosofia 11–18

Estructura habitual de la sessió

Per mantenir una dinàmica aplicable amb 1 hora setmanal:

1. Activació — 5/10 min

Pregunta, cas o experiment mental.

2. Conceptualització — 10 min

Explicació breu del professor.

3. Text filosòfic — 10/15 min

Lectura guiada.

4. Activitat central — 15/20 min

Comparació, anàlisi, reconstrucció o dilema.

5. Producció — 10/15 min

Resposta individual.

6. Tancament — 5 min

Síntesi i idea clau.

PRIMER TRIMESTRE

SOM REALMENT LLIURES?

Sessió 1 — Què significa ser lliure?

Text: Aristòtil, *Ètica nicomàquea*, III, 1.

Activació: tres casos a la pissarra:

- A. M'obliguen físicament.
- B. Faig exactament allò que desitjo.
- C. Decideixo no seguir un desig perquè penso que no em convé.

Pregunta:

Quin cas mostra més llibertat?

Conceptualització: llibertat, elecció, autonomia, coacció.

Activitat central: construir una definició provisional de llibertat i buscar un contraexemple.

Producció:

«Ser lliure significa... perquè...»

Evidència: tesi + raó.

Sessió 2 — Fer el que vull significa ser lliure?

Text: Epictet, *Enquiridió*, §1.

Activació: cas d'una persona dominada per un impuls que diu «faig el que vull».

Activitat central: classificar:

- desig;
- decisió;
- impuls;
- autocontrol.

Treball de text: identificar què depèn i què no depèn de nosaltres.

PENSO:

Una persona que sempre satisfà els seus impulsos és lliure?

Evidència: tesi + argument + exemple.

Sessió 3 — Accions voluntàries i involuntàries

Text: Aristòtil.

Activació: quatre casos:

- acció deliberada;
- acció sota amenaça;
- acció accidental;
- acció per ignorància.

Activitat central: ordenar de més a menys voluntari.

Conceptualització: voluntari, involuntari, coacció, ignorància.

Producció:

Explica per què voluntarietat i responsabilitat estan relacionades.

Evidència: relació conceptual.

Sessió 4 — Explicar no és justificar

Text: Aristòtil adaptat.

Activació:

«Ho va fer perquè estava enfadat.»

Pregunta:

Això explica o justifica?

Activitat central: classificar 8 frases en:

causa / motiu / justificació.

Producció:

Escriu un cas que pugui explicar-se perfectament però que no quedi justificat.

Evidència: distinció conceptual.

Sessió 5 — Tot té una causa?

Text: Spinoza.

Activació: cadena causal simple:

son → cansament → irritació → decisió.

Pregunta:

Si una decisió té causes, deixa de ser teva?

Activitat central: mapa de causes d'una decisió fictícia.

Conceptualització: causalitat, determinisme.

Producció:

«Que una decisió tingui causes implica / no implica que...»

Evidència: tesi provisional.

Sessió 6 — La pedra que es creu lliure

Text: Spinoza, carta 58.

Activació: representar l'experiment mental de la pedra.

Activitat central:

1. identificar la tesi;
2. identificar l'exemple;
3. explicar la relació entre pedra i humans.

PENSO:

Conèixer les causes que ens determinen ens fa menys lliures o més autònoms?

Evidència: reconstrucció d'argument.

Sessió 7 — Hume: llibertat i causalitat

Text: Hume.

Activació: cas:

Una persona vol sortir i pot sortir.

versus

vol sortir però està tancada.

Conceptualització: compatibilisme elemental.

Activitat central: taula comparativa:

Spinoza

Hume

causes

causes

problema de llibertat compatibilitat

Producció:

Explica una diferència real entre Spinoza i Hume.

Evidència: primera comparació teòrica forta.

Sessió 8 — Epictet: què depèn de nosaltres?

Text: *Enquiridió*.

Activació: llista de situacions:

- opinió dels altres;
- malaltia;
- resposta davant una crítica;
- decisió;
- clima.

Activitat central: dues columnes:

depèn / no depèn completament.

Discussió: llibertat interior vs exterior.

Producció:

Es pot ser lliure interiorment en una situació externa molt poc lliure?

Sessió 9 — Sartre: no podem deixar d'escollir

Text: Sartre.

Activació:

No decidir és decidir?

Activitat central: comparar:

Spinoza ↔ Sartre

Determinació / llibertat radical.

Debat: grup A defensa Spinoza, grup B Sartre.

Producció:

Defensa una teoria i formula una objecció contra la mateixa teoria que defenses.

Evidència: objecció real.

Sessió 10 — Som responsables del nostre caràcter?

Text: Aristòtil.

Activació: hàbits adquirits al llarg de diversos anys.

Activitat central: cadena:

acció → repetició → hàbit → caràcter → futures decisions.

Problema:

Si el caràcter acaba condicionant les decisions, qui és responsable del caràcter?

Producció:

Tesi → argument → contraargument → resposta breu.

Sessió 11 — Producció de síntesi: Som realment lliures?

Text: síntesi Spinoza-Hume-Epictet-Sartre.

Activitat principal: prova/producció extensa.

Pregunta:

Som realment lliures i podem ser responsables si les nostres decisions tenen causes?

Estructura guiada:

1. problema;
2. tesi;
3. argument;

4. autor;
5. objecció;
6. resposta;
7. conclusió.

Evidència principal: portafolis + possible KRÍNEIN 3.

SEGON TRIMESTRE

PER QUÈ HEM D'OBEIR?

Sessió 12 — Per què vivim en societat?

Text: Aristòtil, *Política*.

Activació:

Podria una persona desenvolupar-se completament sola?

Activitat central: imaginar dues societats:

- A. individus aïllats;
- B. comunitat amb llenguatge, normes i cooperació.

Producció:

Per què la vida en comunitat pot ser una condició del desenvolupament humà?

Sessió 13 — Què passaria sense lleis?

Text: Hobbes.

Activació: experiment mental d'una ciutat sense policia, tribunals ni lleis.

Activitat central: predir:

- cooperació;
- conflicte;
- confiança;
- recursos.

Producció:

Formula dos arguments a favor i un contra la tesi de Hobbes.

Sessió 14 — Hobbes: seguretat i sobirà

Text: *Leviathan*.

Activitat central: reconstruir la cadena:

igualtat aproximada
→ competència
→ desconfiança
→ conflicte
→ sobirà.

Conceptualització: seguretat, autoritat, sobirania.

PENSO:

Un poder molt fort és la millor solució al conflicte?

Sessió 15 — Locke: drets abans de l'Estat

Text: *Segon tractat*.

Activació: pregunta:

L'Estat ens dona els drets o els ha de protegir?

Activitat central: Hobbes vs Locke.

Hobbes	Locke
---------------	--------------

seguretat	drets
-----------	-------

poder fort	poder limitat
------------	---------------

Producció:

Explica quin model protegeix millor la llibertat i per què.

Sessió 16 — Poder i legitimitat

Text: Locke.

Activació: lladre armat vs govern.

Pregunta:

Tots dos poden obligar-te. Per què no són el mateix?

Conceptualització: poder, autoritat, legitimitat, consentiment.

Producció:

Explica amb un exemple la diferència entre poder i autoritat legítima.

Sessió 17 — Rousseau: obeir i ser lliure

Text: *El contracte social*.

Activació:

Una llei que jo no volia pot continuar sent «meva» com a ciutadà?

Activitat central: comparar:

Hobbes / Locke / Rousseau.

Producció:

Quina diferència hi ha entre obeir per por i obeir una norma considerada legítima?

Sessió 18 — Pot la majoria ser injusta?

Text: Mill.

Activació: 90% prohibeix una pràctica inofensiva del 10%.

Activitat central: distingir:

decisió majoritària / decisió justa.

Producció:

Hi ha drets que la majoria no hauria de poder eliminar?

Evidència: tesi + contraexemple.

Sessió 19 — Mill: principi del dany

Text: *Sobre la llibertat*.

Activitat central: sis casos que han de classificar:

- dany a altri;
- només risc propi;
- molèstia;
- ofensa;
- perjudici real.

PENSO:

Què compta realment com a «dany»?

Producció: aplicar Mill + objecció.

Sessió 20 — Rawls: decidir sense saber qui seràs

Text: Rawls.

Activació: dissenyar regles sense saber quina posició ocuparàs.

Activitat central: grups creen tres normes.

Després reben aleatòriament un rol social i revisen si les continuarien acceptant.

Producció:

Per què el vel d'ignorància intenta evitar el favoritisme?

Sessió 21 — Cal obeir una llei injusta?

Text: Thoreau.

Activació: una llei legal discrimina una minoria.

Activitat central: línia argumentativa:

obeir sempre $\longleftrightarrow$ desobeir en certes condicions.

Cada alumne se situa i justifica.

Producció:

Formula una regla sobre quan la desobediència podria ser legítima.

Evidència: tesi + criteri + contraargument.

Sessió 22 — Producció de síntesi: Per què hem d'obeir?

Text: síntesi Hobbes-Locke-Rousseau-Mill-Rawls.

Pregunta:

Quina teoria explica millor per què hem d'obeir l'Estat i quins límits hauria de tenir l'obediència?

Estructura:

1. problema;
2. teoria A;
3. teoria B;
4. comparació;
5. posició;
6. contraargument;
7. resposta;
8. conclusió.

Evidència principal: portafolis + KRÍNEIN 3.

TERCER TRIMESTRE

COM HEM D'ACTUAR?

Sessió 23 — Què significa viure bé?

Text: Aristòtil.

Activació:

Una vida agradable és necessàriament una vida bona?

Activitat central: comparar cinc possibles «vides bones»:

- plaer;
- diners;
- fama;
- virtut;
- coneixement.

Producció:

Què falta a una vida només agradable perquè pugui ser una bona vida?

Sessió 24 — Epicur: necessitem moltes coses?

Text: Epicur.

Activació: llista de desigs.

Activitat central: classificar:

- naturals i necessaris;
- naturals no necessaris;
- innecessaris.

Comparació: Aristòtil vs Epicur.

Producció:

Quina teoria de la felicitat et sembla més sòlida? Justifica.

Sessió 25 — Intenció o resultat?

Text: introducció Kant-utilitarisme.

Activació: dos casos amb bona intenció/mal resultat i mala intenció/bon resultat.

Activitat central: cada alumne puntua moralment els casos abans de conèixer les teories.

Conceptualització: intenció, norma, conseqüència.

Producció:

Quin criteri has utilitzat i per què?

Sessió 26 — Kant: actuar per deure

Text: Kant.

Activació: cartera perduda.

Activitat central: mateix acte, quatre motivacions diferents.

Pregunta:

Canvia el valor moral?

Producció:

Explica per què Kant diferencia actuar conforme al deure i actuar per deure.

Sessió 27 — Universalització

Text: Kant.

Activació: màxima:

«Puc mentir quan em beneficia.»

Activitat central: universalitzar quatre màximes.

Producció:

Tria una màxima i explica si podria ser universal.

OBJECTA:

Busca un cas que posi en dificultat el criteri.

Sessió 28 — Bentham i Mill

Text: utilitarisme.

Activitat central: calcular qualitativament efectes:

Decisió Beneficis Perjudicis Afectats

No convertir-ho en aritmètica.

Comparació: Kant vs utilitarisme.

Producció:

Quina diferència fonamental hi ha entre ambdues teories?

Sessió 29 — Sacrificar un per salvar molts?

Text: comparació Kant-utilitarisme.

Activació: dilema moral.

Activitat central:

1. intuïció inicial;
2. resposta kantiana;
3. resposta utilitarista;
4. contraargument contra cadascuna;
5. revisió.

Producció:

Defensa la millor resposta i respon al millor contraargument.

Aquesta és una de les activitats més exigents del curs.

Sessió 30 — Rawls: què és just?

Text: Rawls.

Activació: desigualtats entre alumnes.

Activitat central: tres models:

- igualtat estricta;
- mèrit;
- benefici dels menys afavorits.

Producció:

Pot una desigualtat ser justa?

Evidència: concepte + aplicació + justificació.

Sessió 31 — Bentham i els animals

Text: Bentham.

Activació:

Per què el patiment d'un gos hauria de comptar menys que el d'un humà?

Activitat central: criteris possibles:

- espècie;
- raó;
- llenguatge;
- consciència;
- patiment.

Producció:

Quin criteri és més defensable per entrar en la comunitat moral?

Sessió 32 — Jonas i les generacions futures

Text: Jonas.

Activació: decisió present amb efectes l'any 2150.

Activitat central: casos:

- clima;
- residus;
- recursos;
- tecnologia.

Pregunta:

Podem perjudicar persones que encara no existeixen?

Producció:

Tesi + argument + objecció + resposta.

Sessió 33 — Producció final: Com hem d'actuar?

Text: síntesi Aristòtil-Kant-utilitarisme-Rawls-Jonas.

Pregunta:

Existeix un criteri millor que els altres per decidir què hem de fer?

Estructura exigida:

1. problema;
2. conceptualització;
3. tesi;
4. argument;
5. autor o teoria;
6. contraargument;
7. resposta;
8. conclusió matisada.

Evidència principal: portafolis + KRÍNEIN 3.

MATERIALS NECESSARIS

La major part del curs es pot fer amb:

- dossier de textos;
- pissarra;
- fitxes de casos;
- targetes de conceptes;
- esquemes d'argumentació;
- fulls de resposta;
- portafolis.

No faria dependre el curs de tecnologia.

EVIDÈNCIES RECOMANADES PER AL PORTAFOLIS

Mantindria aproximadament **10 peces anuals**:

1. Sessió 3 — voluntarietat.

2. Sessió 6 — Spinoza.
 3. Sessió 9 — Spinoza vs Sartre.
 4. Sessió 11 — síntesi llibertat.
 5. Sessió 15 — Hobbes vs Locke.
 6. Sessió 18 — majoria i justícia.
 7. Sessió 22 — síntesi política.
 8. Sessió 27 — Kant i universalització.
 9. Sessió 29 — Kant vs utilitarisme.
 10. Sessió 33 — producció final.
-

PROGRESSIÓ DIDÀCTICA

Primer trimestre:

conceptualitzar → reconstruir → objectar.

Segon trimestre:

comparar → prendre posició → justificar límits.

Tercer trimestre:

confrontar teories → contraargumentar → respondre → matisar.

El salt respecte de 2n és, per tant, clar:

2n ESO: «Puc formular una objecció.»

3r ESO: «Puc reconstruir el millor argument contrari i intentar respondre-hi.»